

לכל ידידי הישיבה, שלום וברכה!

אנו שמחים להגיש בפניכם את החוברת החמשה-עשר, היוצאת לקראת חגי תשרי שנת ה'תש"ע.
בחוברת זו תוכלו גם לקרוא על הנעשה בישיבה, וגם לטעום מדברי התורה הנאמרים בבית המדרש.
כמידי שנה בשנים האחרונות, אנו מציינים בחודש תשרי את יום השנה לחורבן הישיבה בקבר יוסף, נסיגת כוחות הבטחון והפקרת המקום הקדוש בידי האויבים בתחילת שנת תשס"א.
מקום מיוחד של זכרון קובע זכרו של תלמיד הישיבה האהוב, ר' הלל אליהו ליברמן הי"ד, אשר נהרג בדרכו לקבר יוסף בשבת תשובה ח' בתשרי.
אולם חשוב לנו לא להתרפק על הזכרונות מן העבר אלא להתמיד ולבנות את העתיד, בדרכו של יוסף הצדיק שבכל מקום אליו הוא מגיע ומתגלגל, בהשגחה פרטית, הוא "עושה ומצליח" בעזרת ה'.

בברכת שנה טובה ומתוקה, שנת גאולה וישועה לפרט ולכלל בית ישיבת 'עוד יוסף חי'

החוברת מוקדשת
לכבוד משפחת הרב **יצחק שפירא** שליט"א וב"ב
לרגל נישואי בנו, תלמיד הישיבה,
אברהם חי נ"י עב"ל בת שבע תחי'.
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל,
"בית אהרן ברכו את ה'",
על אדני התורה והחסידות,
ויתברכו בבני חיי ומזוני ריחי.

תוכן

מהנעשה בישיבה – עמ' 3

ברכה לשנה החדשה, מו"ר הרב יצחק גינזבורג – עמ' 8

על העצבות והשמחה חלק ב', הרב יצחק שפירא – עמ' 11

יסוד הכפיה במלכות, הרב יוסי אליצור – עמ' 18

מגידולי הישיבה: אגודת שכם אחד – עמ' 23

חן המקום: שברים ותיקונים בשכם – עמ' 26

עריכה: יוסף פלאי

המכון התורני שעל יד

ישיבת "עוד יוסף חי"

יצהר ד.ג. לב השומרון 44831 • טל. 9974666-02 • פקס. 9975956-02

דוא"ל: misrad@odyosefchai.org.il

עמותה מס. 7-324-005-58 • אושר כמוסד ציבורי ע"פ סעיף 46

חשבון בנק פאג"י 114987/409-181-52

עיצוב: סטודיו מירקם@חזני

מהנעשה בישיבה

בפתחה של שנת לימודים חדשה אנו רוצים לשתף אתכם, ידידי הישיבה באשר הם, במעט מן הנעשה והמתחדש בישיבה.

חנוכת הבית

ביג' בסיון תשס"ט קיימנו, סוף סוף, את מעמד חנוכת הבית למבנה החדש של הישיבה. לסיכום האירוע, בחרנו לצטט מתוך הכתבה שפורסמה באתר האינטרנט של ערוץ שבע:

"במעמד רבנים, אישי ציבור ומאות מוזמנים, תלמידי ובוגרי הישיבה, התקיימה חנוכת הבית למבנה החדש של ישיבת 'עוד יוסף חי' בישוב יצהר בשומרון. לצד תלמידי ורבני הישיבה נראה קהל רב מתושבי האזור, רבנים ואישי ציבור, ביניהם סגן שר החינוך ח"כ הרב מאיר פרוש, חברי הכנסת אורי אריאל ומיכאל בן ארי מהאיחוד-הלאומי, ועו"ד גרשון מסיקה ראש המועצה האזורית שומרון. מחו"ל הגיעו במיוחד חבורת יידידים ותורמים בראשות בנימין זאב (בן) לנדא, אשר בתרומתו הנדיבה הקדיש את המבנה **בית יהושע** לזכר אביו הרב יהושע לנדא ז"ל.

האירוע נפתח בשיעורי תורה מיוחדים שנמסרו על ידי המראדא-אתרא הרב דוד דוקביץ', רב הישוב יצהר שהוא עצמו בוגר הישיבה ובעבר גם עמד בראשה, וכן הרבנים מיכי יוספי ונתי כהן, אף הם בוגרי הישיבה. לנשים נמסר שיעור גם ע"י הרבנית רבקה שפירא.

לאחר השיעור המרכזי מפי הרב יצחק גינזבורג שליט"א, העומד בראש מוסדות הישיבה, נקבעו המזוזות בפתח המבנה. את המזוזה הראשונה קבע בברכה סגן השר הרב מאיר פרוש, שהוגדר על ידי המזמנים כידיד נאמן לישיבה ולהתיישבות היהודית בכלל, אשר לפני עשר שנים (בתפקידו כסגן שר השיכון) הניח את אבן-הפינה למבנה. את המזוזה השניה קבע עו"ד גרשון מסיקה ראש המועצה, המסייע רבות לישיבה. כן התכבדו בקביעת מזוזות המהנדס ידיה ברוש, אדריכל המבנה, ומר רפי פרידמן אשר תרם את הריהוט.

נציג משפחת ליברמן הסיר את הלוט מעל שלט ההקדשה לאולם בית המדרש **היכל הלל אליהו** – ע"ש תלמיד הישיבה הרב הלל אליהו ליברמן הי"ד. והרב דניאל מוסקוביץ הסיר את הלוט מעל שלט ההקדשה לחדרי השיעורים, תרומת ד"ר ארווין מוסקוביץ ורעייתו.

מבין הדוברים השונים, נזכיר את דבריו המרגשים של ידידנו הרב מאיר פרוש אשר הביא את דברי חז"ל במדרש (במדבר רבה פרשה ח):

למה הקב"ה אוהב צדיקים? שאינם נחלה, אינם משפחה. את מוצא הכהנים בית אב הם, הלויים בית אב הם... אם מבקש אדם להיות כהן אינו יכול, להיות לוי אינו יכול. למה, שלא היה אביו לא כהן ולא לוי. אבל אם מבקש אדם להיות צדיק... יכול הוא, שאינו בית אב. לכך הוא אומר "יראי ה' ברכו את ה'" – בית יראי ה' לא נאמר אלא יראי ה'. אינו בית אב אלא מעצמם נתנדבו ואהבו להקב"ה. לפיכך הקב"ה אוהבם לכך נאמר "ה' אוהב צדיקים".

הוסיף ר' מאיר פרוש ואמר: "גם אנשי ישיבת 'עוד יוסף חי', תושבי יצהר והשומרון, אינם באים מכוח ירושה וייחוס, 'אלא מעצמם נתנדבו ואהבו לקב"ה' כדברי המדרש. הם פועלים מכח אהבת ה', אהבת התורה ואהבת הארץ – ולכן הקב"ה אוהב אותם".

כמזכרת מהאירוע הפקנו סרט קטן (בעברית ובאנגלית) וערכנו מצגת תמונות. ניתן לצפות דרך האינטרנט בסרט ובמצגת, וכן במצגת שהוקרנה באירוע עצמו. המעוניינים ישלחו בקשה בדואר אלקטרוני misrad@odyosefchai.org.il – ונשלח אליהם קישור מתאים לצפייה.

בסוד החשמל

גם לאחר חנוכת הבית לא נשלמו תלאותנו, והמעבר למבנה התעכב בגלל חיבור החשמל. פירוש רש"י: בכדי שחברת החשמל תוכל למתוח קו עד המבנה ולחבר אותו לרשת החשמל, יש צורך בהשלמת אישור תוכנית הבינוי של הישוב יצהר, אך כידוע אישורי התוכניות ביהודה ושומרון תלויים ועומדים כיום ברצונו של שר-הבטחון, ברצונו חותם וברצונו מעכב, בעיקר מעכב...

בתחילה ניסינו לקבל את האישור הנ"ל בדרך השתדלנות, בעזרת הרבה ידידים נאמנים. נציין לטובה את השר אלי ישי, סגן השר ר' מאיר פרוש, חבר הכנסת אורי אריאל, ראש המועצה עו"ד גרשון מסיקה, ועוד אנשים טובים הפועלים מאחורי הקלעים. אבל מסתבר ששר-הבטחון הוא קשה עורף – לפחות במה שנוגע לפעולות כנגד יהודים כמונו – והאישור המיוחל הפך לאבק פורח וחלום יעוף.

בקיצור, לבסוף הבנו ש"אם אין אני לי מי לי" – והחלטנו לחבר את המבנה באופן עצמאי על חשבוננו, מתיחת קו החשמל והחיבור בפועל, הכל מסתכם בעלות של עשרות אלפי שקלים! אבל העיקר, "ויהי אור"! גם בלי סיוע השר יר"ה.

... עוברים

לאחר שהחלטנו על חיבור החשמל, פתחנו במרץ בהכנות למעבר בכדי שנוכל לפתוח את זמן אלול במקום החדש.

הכסף שהיה בידינו הספיק להשלמת קומת בית המדרש וחדרי הכיתות, לכן חשבנו תחילה להשאיר את המטבח במתחם הישן ולמצוא פתרון זמני לחדר-אוכל, אבל ברגע האחרון החלטנו לעשות מאמץ ולהכשיר **מטבח וחדר-אוכל** בתוך קומת הקרקע של המבנה החדש. ואם כבר מתאמצים... במאמץ נוסף אנו מעבירים כעת גם את **משרדי הישיבה** למבנה החדש.

בינתיים, חדרי הפנימיות נותרו במקומם הישן (מרחק כחצי ק"מ מהמבנה החדש), אך עבורנו זהו מצב זמני בלבד. אנו מתכננים לבנות בע"ה **מבנה חדש עבור הפנימיות**, שיחליף סוף סוף את הקראוונים המיושנים. תוכניות הבניין כבר קיימות, ואנו מקווים לגייס את המשאבים ולהתחיל בקרוב בבנייה. כמו כן, בתכנון גם בניית מקוה לישיבה **ובית מגורים** שיוכל לשמש את מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א.

התכניות הללו תלויות במידה רבה בהענות שלכם, ידידי הישיבה, ו"אין מזרזים אלא למזרזים".

אלול בישיבה

תנופת ההתחדשות וההרחבה בתנאים הגשמיים בישיבה נועדה, כמוכן, לאפשר תנופה בגידול הישיבה בכמות ובאיכות, לימוד תורה והפצתה מתוך הרחבת-הדעת. ואכן, ברוך ה', תחושת ההתחדשות מורגשת גם בתחום הלימודי.

בישיבה הקטנה 'דורשי יחודך': ב"ה אנו זוכים לראות עליה מתמדת בביקוש לישיבה הקטנה, מתוך צמאון לתורה שנותנת חיים ללומדיה. באלול נכנס מחזור חדש ורענן של כחמשה-עשר תלמידים צעירים לשיעור א' (כיתה ט), עם הר"מ הרב שמעון שמוע. שיעור ב' (כיתה י) ממשיכים עם הר"מ החדש הרב יהושע אנטמן – ברוך הבא! – ושיעור ג' (כיתה י"א) עם הרב דוד בן נתן אשר משמש השנה גם כמנהל חינוכי לישיבה הקטנה. הרב שמואל שפירא יצא לאחרונה לשנת-שבתון מהעבודה החינוכית השוטפת, אך ממשיך להיות אחראי על גיוס התלמידים (גם לישיבה הגבוהה). בהזדמנות זו אנו מבקשים להודות לו על העבודה המאומצת במשך השנים האחרונות, ובעיקר על כך שאף-פעם לא הסכים להתייאש!

בישיבה הקטנה לומדים השנה מסכת קידושין, לאחר שמרבית התלמידים זכו בשנה שעברה לערוך סיום על מסכת סנהדרין! מן הראוי להרחיב עוד על התוכנית החינוכית המיוחדת בישיבה הקטנה, אך אין כאן המקום לכך והמעוניינים יכולים בשמחה להתקשר ולשמוע מאיתנו בפרוט.

ובישיבה הגבוהה (ויש אומרים "ישיבה גדולה"): מתוך המחזור שסיים בשנה שעברה בישיבה הקטנה (במסיבת סיום מרגשת) בחרו רוב התלמידים, באופן טבעי, להמשיך בישיבה הגבוהה והם מהווים את 'הגרעין הקשה' בשיעור א' בראשות הר"מ הרב שי דאום. שיעור ב' ממשיכים בראשות הרב אלישמע כהן – "פנים חדשות" בישיבה, המחלק את יומו בין 'עוד יוסף חי' לבין הישיבה בחומש ת"ו. את חבורת האברכים בשיעור ג' מלמד הרב יוסי פלאי. הרב יצחק שפירא, העומד בראש, מעביר 'שיעור כללי' בגמרא, ושיעורים נבחרים בחסידות ובענייני דיומא, והכל תחת השפעתו של מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א, המגיע לישיבה לעתים מזומנות ואנו נהנים ממנו עצה ותושיה.

בזאת אנו מציינים שלב חשוב בהתבססות הישיבה, ברוך ה', כאשר השלמנו את המערך המתוכנן של שלשה שיעורים לשלש שנים בישיבה הגבוהה, ובע"ה אנו כבר מתחילים לבנות את תכניות ההמשך.

בישיבה הגבוהה החלו ללמוד מסכת **בבא בתרא**, וכיון שבדף היומי העולמי התחילו ב'ג' אלול ללמוד מסכת זו – החלטנו לנצל את ההזדמנות הטובה ולהתחיל בע"ה לימוד דף היומי בישיבה! מי שמזדמן לאזור בשעה 17:15 אחה"צ, יוכל להצטרף לשיעור בדף היומי ע"י הרב שי דאום.

פרוייקט החזקת אברך

ברוך ה', הגדיים בישיבה הופכים להיות תישיים (כולל הזקנקן), והבחורים מתחננים והופכים להיות אברכים. כיום, האברכים הצעירים משתלבים בתוכנית הלימודים של הבחורים, ובע"ה בעתיד נקים 'תוכנית המשך' מיוחדת עבור אברכים מבוגרים יותר.

אלא שהאברכים שלנו התחייבו תחת החופה "לפרנס את נשיהם בקושטא". אנו מנסים ללמד אותם ולהעניק להם קצת 'קושטא' [אמת], אבל קצת יותר מסובך לעזור להם ב'לפרנס'. בכדי לאפשר לאברכים המוכשרים לכך להשתקע בלימוד, ולתרום בכך לבית המדרש כולו – אנו עושים כעת מאמצים גדולים להעניק מילגת-קיום מינימלית. גם התקציבים המתקבלים ממשרד הדתות אינם מספקים, ולכן אנו פונים אל ציבור ידידי הישיבה לזכות במצוה זו. מדובר בתרומה חודשית קבועה שמיועדת במפורש למטרה זו. **תרומה שלכם = אברך בישיבה!**

וכדאי להזכיר את הדברים המפורשים שנפסקו בהלכה:

ומי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני טרדת הזמן – יספק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו הוא לומד בעצמו (טור יורה דעה רמ"ו).

בפועל, כדי שנוכל לתת לאברכים מילגה סבירה, אנו זקוקים לסכום של אלף ש"ח בחודש לאורך (המצטרף לתקציב המדינה). ניתן גם להשתתף בסכום קטן מזה, אשר אותו נצרך לתרומות נוספות. לפרטים פנו בהקדם למשרדי הישיבה.

בדפוס וברשת

במכון התורני ממשיכים לעבוד במרץ על עריכת המאמרים והספרים הבאים בנושא מלכות ישראל. הספר 'תורת המלכות' – שהקדמנו לבשר על השלמתו – נמצא כבר בשלבי הדפסה. כ"הולך רכיל מגלה סוד" נוכל לגלות לקוראים שהעיינו בהשלמת הספר נבע בעיקרו ממשא-ומתן בין הכותבים לבין מו"ר הרב יצחק גינזבורג, עד שהגיעו הצדדים לעמק השווה, והערות רבות מדברי הרב שוקעו אף הן בתוך הספר (מלבד הוספות רבות על פי נסתר, ועוד חזון למועד). מכל מקום, כיום חברי המכון עסוקים בפועל בעבודה על החלקים הבאים של הספר. יישר כוחו של הרב יוסי אליצור שמרכז את עבודת המכון ועמל רבות על הברור והכתיבה בכל לבו ובעשר אצבעותיו (אשר על המקלדת).

מלבד עבודות הלימוד והבירור, הכתיבה והדפוס – אנו עובדים כעת גם על חידוש אתר האינטרנט של הישיבה. באתר יהיה חומר תורני עשיר, כמו המאמרים שבחוברות ועוד הרבה. אנו מקווים שהאתר יעלה בקרוב בע"ה, ונשמח להודיעכם על כך.

ועוד פרויקט קטן ויפה: לפני כמה חודשים התחלנו במשלוח הלכה יומית בדוא"ל, משהו קטן לפתוח את היום בדבר הלכה, והרי "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא". מתאים במיוחד למי שלא מוצא את הזמן לפתוח ספר. המעוניינים להצטרף – ישלחו בקשה בדוא"ל misrad@odyosefchai.org.il

בע"ה, חדש הרחמים והסליחות תשס"ט

ברכה לשנה החדשה

מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א

על הפסוק "מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה" דרשו חז"ל "כל שנה שהיא רשה בתחילתה מתעשרת בסופה"^א, ובא הביאור בחסידות כי "רשה בתחלתה" ו"מתעשרת בסופה" יכול להתחולל ברגעא חדא, בזמן תקיעת שופר, כאשר "מן המצר קראתי י-ה [מצדו הצר של השופר, ותיכף ומיד] ענני במרחב י-ה [מצדו הרחב של השופר]"^ב. גם הסדר הכללי של חגי תשרי הוא מעבודת היראה והכיווץ בעשרת ימי תשובה לעבודת השמחה וההתפשטות בסוכות ובשמחת-תורה – "שמאלו תחת לראשי [בעשי"ת] וימינו תחבקיני [בסוכות]"^ג.

על דרך זה, על חגי תשרי נאמר "ומעז יצא מתוק"^ד – עשרת ימי תשובה הם ימי "עז" ובסוכות ושמח"ת מגיעים לעבודת ה"מתוק". אמנם, כמו ב"מתעשרת בסופה", גם כאן אפשר להתחיל את ה"מתוק" כבר בראש השנה, בו זוכים ל"עז וחדוה"^ה – כמאמר הפסוק "אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי חדות הוי' היא מעזכם"^ו. בשנת תש"ע, שנת "ומעז יצא מתוק" – תהא שנת עז ותעצומות – ראש השנה חל בשבת ואין תוקעים (ביום הראשון), כך שאין צורך להמתין עד תקיעת שופר ל"מתעשרת בסופה" ואפשר להגיע ל"מתוק" כבר באכילת התפוח בדבש בלילה הראשון.

כדי לזכות לשנה טובה עיקר עבודת ראש השנה היא מחשבה טובה – לחשוב ולרצות טוב לקראת השנה הבאה עלינו לטובה (ביחד עם עבודת הרנה והתפלה, העולות גם הן תש"ע). בפשטות "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"^ז היינו ש"אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה"^ח. כך הוא מצד הקב"ה, הדין את האדם לפי כוונותיו ורצונותיו, גם אם לא הצליח לממשם. אך מצד האדם, עבודת צירוף המחשבה למעשה היינו המאמץ לחבר את מחשבתו ומעשיו. מחשבה דבור ומעשה הם לבושי-משרתי הנפש, המביאים את כחותיה מהעלם לגילוי.

- א. דברים יא, יב.
- ב. ראש השנה טז, ב.
- ג. תהלים קיח, ה.
- ד. שיר השירים ב, ו.
- ה. שופטים יד, יד.
- ו. דברי הימים א' טז, כז.
- ז. נחמיה ח, י.
- ח. קידושין מ, א.
- ט. ברכות ו, א.

ה"מחשבה משוטטת תמיד" היא ראשית גילוי הנפש במודע ו"המעשה הוא העיקר" הוא הגמר הטוב.

מורנו הבעל שם טוב פרש את הפסוק "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" כמלמד שעל האדם להוציא את כחותיו אל הפועל ולעשות הכל בחכמתו – כח-מה שלו – בבחינת "כלם בחכמה עשית"⁹ (וכך חוש המעשה והתיקון של חדש אלול, חדש התשובה וההכנה לראש השנה, מונחה על ידי האות י, אות החכמה). פנימיות החכמה היא הבטול – כדי שהמחשבה תצא לפועל עליה להיות חדורת בטול לאלקות, בבחינת **חשב-מה**, על דרך "תקיפות הבטול" של החכמה (כח מה – כח תקיף של "ונחנו מה"¹⁰). אם לא כן, אצל מי שאין בו יראת שמים ובטול, "מחשבה מועלת"¹¹ להזיק ולקלקל את תכניותיו. כשמסתפקים במעשים קטנים ישנו סדר השתלשלות בנפש – ממחשבה (דבינה, מוחין דאמא) לדבור ומדבור למעשה. אך מעשים גדולים נעשים בדרך של דלוג מהמחשבה (דחכמה, מוחין דאבא) ישירות אל המעשה – במעשים כאלה "סיג לחכמה שתיקה"¹² וגם אם מוכרחים לדבר צריך להיות "אמור מעט ועשה הרבה"¹³.

בנוסף לצירוף המחשבה למעשה, מלמעלה למטה, יש לצרף את המעשה למחשבה, מלמטה למעלה. כך לימד מורנו הבעל שם טוב בסוד הפסוק "חכם לב יקח מצות"¹⁴ כי "חכם לב" לוקח שתי מצוות ("מצות", מיעוט רבים שנים) בכל מצוה שהוא עושה, שעל כן מברכים על כל מצוה בודדת "אשר קדשנו במצותיו" בלשון רבים. מצוה אחת היא המצוה בפועל, המעשה, ומצוה שניה היא מצות הכונה, המחשבה. בכל מצוה שזוכים לקיים בפועל יש לזכור את המחשבה הראשונה, הכוונה המקורית, ולהיות "חכם לב" המייחד את המעשה והמחשבה.

צירוף המחשבה למעשה הוא גם חיבור הגימטריא של שניהם, העולה יחד **תש"ע**. אם כן, השנה הבאה עלינו לטובה היא שנה מסוגלת להוציא לפועל מעשים גדולים – בכל שלשת העמודים: **תורה, עבודה, חסד** (העולה **תש"ע**) – מהמחשבה (החדורה בטול לאלקות) אל המעשה בפועל, תוך יחוד הכוונה (המצוה העליונה) והמעשה (המצוה התחתונה). [דוגמה נוספת למעשים גדולים שהשתיקה יפה להם והם נעשים בכח הכוונה-המחשבה הוא הריגת **משה** את המצרי בכח השם הקדוש **כהת**, כנודע. צירופם יחד – צירוף **משה**, "הוא גואל ראשון", ל"משיח נגיד" [=כהת], "הוא גואל אחרון" – עולה גם הוא **תש"ע**. מי שמייחד כדבעי את המחשבה והמעשה – יחוד **שכינה** עילאה ו**שכינה** תתאה – יזכה בשנה זו ל"יפול מצדך אלף [= שכינה =] ורבבה מימינך"¹⁵.

י. קהלת ט, י.
יא. תהלים קד, כד.
יב. שמות טז, ז.
יג. סנהדרין כו, ב.
יד. אבות ג, טז.
טו. אבות א, יד.
טז. משלי י, ח.
יז. דניאל ט, כה.
יח. תהלים צא, ז.

פסוק נוסף המבטא את חשיבות הרצון הטוב לשמוע בקול ה' כדי לזכות לכל הברכות הוא "אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו"^ט. "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה", וכשרוצים טוב וחושבים טוב עוזר ה' לצרף זאת למעשה בפועל – בבחינת "... מצא טוב ויפק רצון"^י – וזוכים ל"טוב הארץ".

נתברך שבשנה הבאה עלינו לטובה, שנת "טוב הארץ תאכלו", נזכה ל"גשמים בעתם" ו"הארץ תתן יבולה" בשפע – שנת ברכה גם בגשמיות, בה נאכל מטוב הארץ התחתונה (עד לברכת שפע זהב טהור וכסף צרוף), וגם ברוחניות, בה נאכל מטוב הארץ העליונה ("אין טוב אלא תורה"^{כא} ש"דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום"^{כב}). בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

המלצה חמה

ברוך ה' אנו זוכים בשנים האחרונות לכתיבה מסודרת של הרבה מדברי תורתו של מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א, בעיקר בסיכומי השיעורים שכל החפץ יכול לקבלם בזכות ידידנו ר' איתיאל גלעדי נ"י, וישר כוחו על עבודתו המסורה והנאמנה בהפצת המעיינות חוצה.

אולם מכיוון שהדברים הם ממש "כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק" – קשה לנו להחליט מה לפרסם במסגרת המצומצמת של החוברות, וגם צר לנו לקצץ ולחתוך מתוך שיעורים ארוכים ומסועפים. לכן אנו מסתפקים במועט מן המועט שבא רק ללמד על הכלל כולו, והרי אנו מוסרים מודעה לפניכם שזוהי רק טיפה מן הים הגדול.

למעוניינים להרחיב ולהעמיק בדברי הרב, אנו ממליצים לרכוש מספריו, וכן להרשם לקבלת השיעורים בדואר-אלקטרוני על ידי שליחת בקשה לכתובת: itielgi@gmail.com. ניתן גם לקרוא ולהוריד סיכומי שיעורים באתר האינטרנט: www.malchuty.org.

יט. ישעיה א, יט.
כ. משלי יח, כב.
כא. אבות ו, ג.
כב. משלי ג, יז.

על העצבות והשמחה חלק ב

הרב יצחק שפירא שליט"א

פתיחה

בפעם הקודמת (גליון אדר תשס"ט) התחלנו לעסוק בנושא העצבות והשמחה והתמקדנו בביאור דברי אדמו"ר הזקן בספר התניא "שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש ועצבון הגוף".

בארנו שמה שבאמת משמח אותנו הוא הקשר עם ה' – המגע והגעגוע של הנפש אל מקורה באלקים חיים – ומה שמעציב אותנו הוא התלות בגוף, ההשתעבדות וההתפתות לרדיפה אחר הצלחותיו, הישגיו וסיפוקיו. אמנם הגוף מנסה 'למכור' לנו את התחושה שהעיסוק בצד שלו יביא לנו את השמחה והענג, אך באמת אין זו אלא אשליה ודמיון כוזב שסופה עצב ויאוש.

אבל לאחר שהצלחנו 'לפוצץ את הבועה' ולהראות שהגוף לכשעצמו (כאשר הוא 'בעל-הבית' המכתיב לאדם את מטרותיו וענייניו) סופו רק עיצבון ויאוש – הנה עומדת כעת בפנינו בעיה לא-פחות מטרידה שגם היא מאיימת להפיל אותנו לעמקי העצבות. הפעם מדובר בתחושה שנראית הפוכה לגמרי; האדם אינו שיכור מרדיפה אחרי הגוף ומאוויו, אלא להיפך, הוא מודאג ומוטרד ועצוב ומדוכא ומפחד וכו' וכו' – מפני שהוא חש היטב את רוב הצרות והדאגות, הסכנות והבעיות, הפחדים והכאבים שהם מנת-חלקו בעולם.

כאן לכאורה לא נוכל לומר לאדם "הכל הבל ורעות רוח" – שהרי באמת החוויה הגופנית אינה מקור שמחה אלא נוטה תמיד אל העצב. אם כן, האם באמת יש מקום לתחושות של סבל ועצבות שלכאורה מגיעות – בשלב זה או אחר – אל כל אדם באשר הוא?

בקיצור: איך מתמודדים עם יסורי העולם הזה ודאגותיו? האם מוצדק להיות מודאג ועצוב בגללם? ואם לא – כיצד ניתן 'להפטר' מן הדאגה והעצבות?

עצה היעוצה וראשית הכל

בספר התניא פרק כו מבאר אדמו"ר הזקן את הצורך לעבוד את ה' בשמחה דוקא, ובתוך דבריו הוא מבאר כיצד ניתן "לטהר את הלב" מכל עצב ודאגה מענייני העולם:

א. מאמר זה, כמו קודמו, מבוסס על השיעורים שניתנו בנושא ב'בית הספר לתורת הנפש'. מעובד על ידי יוסף פלאי.

והנה עצה היעוצה לטהר לבו מכל עצב ונדנדוד דאגה ממילי דעלמא, ואפילו בני חיי ומזוני, מודעת זאת לכל מאמר רז"ל "כשם שמברך על הטובה וכו' [כך מברך על הרעה]", ופירשו בגמרא "לקבולי בשמחה" כמו שמחת הטובה הנגלית ונראית. כי גם זו לטובה רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר...

ודברים מפורשים ונוקבים יותר כתב באגרת הקודש יא:

ראשית הכל שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע. ומי שמתעצב ומתאונן, מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורים וחסר לו איזה טובה, והרי זה ככופר ח"ו. ועל כן הרחיקו מידת העצבות במאד חכמי האמת.

אבל המאמין לא יחוש משום יסורין שבעולם, ובכל ענייני העולם הן ולאן שווים אצלו בהשוואה אמיתית. ומי שאין שווים לו, מראה בעצמו שהוא מערב רב דלגרמיייהו עבדין [שלעצמם עושים] ואוהב את עצמו [ורוצה] לצאת מתחת יד ה' ולחיות בחיי עובדי גילולים, בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן חפץ בחיי בשרים ובני ומזוני.

כי זה [אדם כזה] טוב לו ונוח לו שלא נברא. כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלבבו אם יפנה לכוון אחרי אלהים אחרים שהם תאוות הגוף המשתלשלים מסטרא-אחרא ובהם הוא חפץ, או אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלקים חיים.

זהו אחד הקטעים החריפים בספר התניא כולו, ואולי החריף והנוקב ביותר. אדה"ז אומר לנו כאן שהמבחן של האמונה האמיתית הוא שלא לדאוג ולהתאונן "משום יסורים שבעולם"! מי שנוהג כיהודי – לא יתכן שיהיה מודאג משום דבר בעולם! עליו לנהוג במידת ה'השתוות' – "הן ולא שוים אצלו", דהיינו שמבחינתו אין שום הבדל האם יהיה עני או עשיר, בריא או חולה, מוצלח או מושפל עד עפר, הכל שווה לגמרי! לכן הוא שמח "בכל עת ושעה", בכל מצב שהוא מצוי בו, כאילו לא חסר לו דבר בעולם!

לעומת זאת, מי שאינו נמצא בדרגה זו, מי שיש לו הבדל כלשהו בין הצדדים והוא מוטרד ומודאג ועצוב בדבר מסויים מענייני העולם הזה, בדאגות של "בני, חיי ומזוני" – הריהו ככופר בה', כאילו שחסרה לו איזו טובה... והוא מראה על עצמו כאילו אינו מזרע ישראל אלא מנשמות הערב-רב! זאת מפני שאדם כזה "אוהב את עצמו" וכוננתו "לגרמיייהו", והוא חפץ בתאוות הגוף שנובעות מסטרא-אחרא ואלהים-אחרים, ואינו חפץ בחיים אמיתיים הנובעים ישירות מאת ה'. על אדם כזה נאמר "נוח לו שלא נברא משנברא", והוא נכשל בניסיון העיקרי שלמענו נוצר!

הדברים מתקשרים להדרכה הידועה שלמדנו ממורנו הבעל-שם-טוב, שראשית החינוך היא שלא לפחד משום דבר בעולם. כך ציוה אביו של הבעש"ט את בנו לפני פטירתו "בני, אל תירא מאף אחד ומשום דבר בעולם, רק מפני ה' בלבד". מי שיש בו יראת ה' טהורה – אינו ירא משום דבר אחר בעולם, וממילא אינו עצוב ואינו מודאג

ב. ראה בהרחבה בספר 'אור ישראל' למו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א, ח"א עמ' נג ואילך.

מדבר. בלשון החסידות, יש הרבה "יראות נפולות" בעולם; כשאדם ירא וחושש מעניני העולם, הרי זו מידת היראה שנפלה ממקורה וממקומה הרצוי, והאדם צריך 'להעלות' את היראה הנפולה לרשעה ולדעת שמקומה הראוי הוא רק ביראה מאת ה' יתברך.

דרישה מופרזת?

אולם נראה שאצל רוב האנשים – ובמיוחד אצל מי שלומד את הדברים ברצינות ובמטרה ליישם אותם – דברים חריפים אלו של אדה"ז נתפסים בקריאה ראשונה כמפליאים ביותר. לכאורה זה מדי 'קיצוני', דרישה מוגזמת ומופרזת ביותר, כאילו "גוזמא נקט"...

אנו אומרים לעצמנו: מילא אם היינו מדברים על מעלות הצדיקים ההולכים לפני האלקים, על יחידי סגולה שמגיעים לדרגות גבוהות בעבודת ה' ודבוקים באמונתו – ניחא... אז באמת ניתן להבין, ולפחות להאמין, שיש אנשים שממש חיים בצורה כזו, במידת ה'השתוות' ובהכרה מלאה ש"כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד". אבל כותב המכתב הזה – אדמו"ר הזקן – אינו מדבר אל חבריו הצדיקים, אלא פונה במפורש אל כל אחד ואחת מאתנו ומציב בפניו את הדרישה הזו (כדרכו של אדה"ז שדבריו מכוונים תמיד אל ה'בינוני', דרישה שמופנית אל כל יהודי). ואם לא די בכך, הרי הוא מאשים את כל מי שאינו עומד בדרגה זו, שאינו עובר את 'הרף-הגבוה' הזה, שהוא ככופר בה' וכמו אנשי ה'ערב-רב', ועוד ועוד. עד כדי כך?

ועוד יש לשאול: לכאורה דברים כאלה משיגים את המטרה ההפוכה בדיוק! במקום לעודד את האדם הפשוט, הכורע תחת נטל הדאגה וצרות היום-יום, לנחם אותו ולדבר על לבו – אדה"ז פשוט 'מתקיף חזיתית', ממש 'קוטל בלי רחמים' ומאשים את מי ש'מעייז' להיות מודאג שהוא מתנהג כמו גוי כופר... לכאורה דברים כאלה גורמים רק לעצבות! שהרי הקורא אומר לעצמו: אני כל כך גרוע, כל כך רחוק מהדרישות הללו, אז באמת מה אני שווה?

הגישה החסידית של הרבי

צריך להבין את הגישה של אדמו"ר הזקן. ראשית, כמובן הוא עצמו רואה את האמת הזו בצורה מאוד בהירה, במאה-אחוז. שנית, הוא יודע, ומלמד אותנו, שבכל יהודי נמצאת ההכרה הזו באופן גנוז, אי-שם בתוכו. ועוד הוא יודע, ומלמד אותנו, שבכוחו של כל יהודי להגיע לנקודה הזו ולחיות בפועל על-פיה. וכמובן, אין זו 'המצאה' אלא ביאור וגילוי מחודש של הדברים הנמצאים כבר בדברי חז"ל, שאותם הוא מביא: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה"^א והיינו "לקבולינהו [לקבל את הרעה] בשמחה"^ב – הרי שזו דרישה מכל אדם לקבל בשמחה גם מה שעבורנו נראה כעת כרעה הגדולה ביותר!

א. משנה ברכות ט, ה. וראה פירוש הרמב"ם שם.
ב. ברכות ט, ב. וחובא להלכה בכל הפוסקים.

ומדוע חשוב לומר את זה? נכון, לפעמים צריך ללטף ולהרגיע, אך לפעמים ההרגעה היא סם־המות. בנושא שלנו, אם אדה"ז היה אומר: 'זה לא נורא אם אתה עצוב ומודאג' וכדו' – הוא היה עושה לנו עוול. מפני שכל יהודי הוא באמת אחד כזה ש"כל מאורעות העולם שווים בעיניו", וגם אם בחיצוניותו ובהכרתו הנוכחית הוא אינו חי בצורה כזו – הרי בפנימיותו קיימת הנקודה הזו. אם בוחרים לטייח ולייפות ולא אומרים את האמת הזו, פירושו של דבר שלא נותנים בו אמון שהוא יכול לנהוג כיהודי אמיתי, וזה עצמו יגרום לו, בסופו של דבר, להיות עצוב יותר.

כלומר, דוקא מפני שאדה"ז כל־כך אוהב את קוראי דבריו, הוא 'נכנס' בהם בצורה כזו חזקה, בבחינת "את אשר יאהב – יוכיח". זוהי דוגמא מצוינת לגישה החסידית שמוכנה לומר דברים נוקבים (אף יותר ממה שנמצא בספרי המוסר), דוקא מפני האהבה הגדולה שהרבי רוחש לחסידיו ומפני האמון העצום שהוא נותן בהם ויודע את כוחם האמיתי הרבה יותר ממה שהם עצמם יודעים אותו^ה.

הגישה החסידית שלנו

זה ביחס לגישה של הרבי. ומה צריכה להיות הגישה שלנו בהתאם לכך? הרי סוף־סוף בפועל נראה שאנו מרגישים רחוקים מכל זה?

אכן, מי שיודע כיצד לומדים חסידות, כשהוא קורא דברים חריפים ונוקבים כאלו הריהו מתמלא שמחה! ולשמחה מה זו עושה? ראשית, יש לשמוח על כך שיש יהודי כזה כמו אדמו"ר הזקן שיש לו אמונה כל כך בהירה וחזקה בה' יתברך, והוא הולך 'עד הסוף' עם האמונה הזו. יש לו את האומץ לקבוע את צורת־החשיבה שלו באופן מוחלט בהתאם לאמונה גם כאשר זהו בירור נוקב עד התהום שמביא למסקנות 'קיצוניות'. ולא רק שהוא עצמו חושב כך – אלא הוא גם מרגיש צורך לומר ולכתוב את זה באופן ברור, ליישם את הבירור הזה במציאות, עד כדי כך שהוא גם דורש מאיתנו לחיות כך!

כשקוראים את דברי אדה"ז עם 'חוש' מתאים, רואים שהכותב הוא יהודי כזה שיש לו יראת שמים עצומה – יראה מה' שאין בה פחד וסלידה אלא כולה יראה של דבקות ורוממות, שלעומתה כל יסורי העולם־הזה הם כקליפת השום.

אם כן, אנו אומרים לעצמנו: אנחנו מרגישים אמנם רחוקים ושפלים, אבל באמת יש צדיק כזה, נשמה ענקית כזו, שחיה בכזה מתח של יראת שמים שדוחה ופוסלת כל יראה אחרת כמחשבת כפירה, ואף מוכנה לומר את זה לנו – שאם אנו דואגים ועצבים הרי אנו כופרים! אם כן, "מה טוב חלקנו"! אשרינו שהקב"ה שתל כאן בעולם נשמות כאלה שבאמת חושבות וחיות באמונה גמורה, הפוך מהחשיבה הפשוטה שלנו שכל־כך מושפעת ממראה העינים החיצוני.

ממרור לשמחה

ראוי להרחיב עוד מעט בנקודה זו. הרי באמת כל אדם בריא בנפשו רוצה להיות שמח ולא מודאג ועצוב. ממילא, אם מספרים לנו שיש דבר כזה, יש אנשים שחיים ממש

ה. ראה בהקשר זה במאמרנו 'על רבי ואמונה'.

בצורה כזו, שאינם דואגים ועצובים כלל משום דבר מענייני העולם (ולא מפני שהם שוטים בעלי חיוך אוילי מעורר רחמים) – הרי התגובה שלנו צריכה להיות "כמה טוב לו, והלוואי שהייתי יכול להיות כמוהו".

ובכל זאת, כשאנו קוראים דברים כמו שכותב אדה"ז על כך ש"אין מה לדאוג בכלל" – התגובה שלנו היא מורכבת יותר. סביר שבתחילה נגיב דוקא בתחושה של דחיה ומרמור שמביאים לידי עצבות. אלא שיש משהו טוב בתגובה הזו מפני שזהו יחס משמעותי. כלומר, האדם אומר לעצמו: מאד הייתי רוצה להיות שמח, אבל אני מכיר את עצמי ואת העולם ויודע ששמחה זה לא דבר פשוט כל כך. יש אמנם רגעים של נחת, אבל כנגד כל רגע כזה יש המון עצבות ודאגה. והנה באים ומנסים לפתור על נקלה את הבעיה הקיומית הזו, ואומרים לי שפשוט הכל טוב ואין מקום לדאגה. אולי יש אנשים שחיים כך, אבל לומר לי שאני יכול וצריך לחיות כך, זה כבר ממש מרגיז, מעצבן ומעציב...

ואף אנו נאמר לאותו פלוני: אם כבר 'זכית' להתרגז, הרי זה סימן מובהק שהדבר חשוב ונוגע לך! אתה באמת רוצה 'לחיות טוב' אלא שאתה עצמך קצת מיואש מזה, אין לך אמון שהדבר אפשרי, ולכן אתה מתעצב כשמציירים לפניך מציאות כזו שלדעתך אינך יכול להגיע אליה בכלל.

אם כן, מה שנותר כעת הוא לשקם את האמון בעצמך. הרי זה נוגע לך וחשוב לך, ועכשיו העיקר שלא תתיאש אלא תתחיל ללכת בעקבות המורה שמלמד אותך וחוזר ומשנן לך שיש דבר כזה, שזה אפשרי וקיים, לא רק אצלו אלא גם אצלך. וכיון שהוא מתכוון לכך ברצינות, כדאי לחשוב פעם נוספת, לצאת מהעצבות הראשונה ולומר: אם כך, באמת יש תקוה! יש מישהו שטוען בשיא־הרצינות, ומתעקש על כך, שיש 'מתכון' לחיים בלי דאגה. ישנם אנשים שחיים בצורה כזו, בתחושה עמוקה ותמידית ש"גם זו לטובה" ו"כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד" וכל ימיהם הם בשמחה וללא דאגה, עשירים מופלגים השמחים בחלקם. ויתירה מזו, הם טוענים שכל יהודי אמור לחיות כך, מכח אמונתו הטהורה שהיא ירושה בקרבנו, "כי לישראל טבע זה לברך על הרעה כמו על הטובה".

הדרך: תיקון המחשבה

לאחר השלב הזה, עלינו להמשיך בעבודה אישית. גם אנו רוצים לחיות כמו שהרבי אומר, והרי אנו מאמינים לו שהוא מאמין בנו שאנו יכולים לחיות כך. אולם בכדי שנוכל לחיות כך, נדרשת עבודה גדולה של תיקון החשיבה. בכדי להשפיע ולשנות את הנפש שלנו, עלינו לעבוד הרבה על המחשבה שהיא 'לבוש' הנפש (ביטוי פנימי שלה), צריך ללמוד ולעיין, להתבונן ולהפנים, לעמול על תפיסת העולם שלנו ולהרגיל את עצמנו לחשיבה שונה ממה שהורגלנו. אם אני עצוב – סימן שלא הבנתי מספיק את משמעות האמונה. אם אני מודאג וחושש – סימן שלא למדתי מספיק חסידות, שעדיין חכמתי ובינתי ודעתי אינם מלאים כראוי את התוכן הזה, שהראש שלי עדיין מבלבל... כך

1. לשון השל"ה הקדוש, דרוש לפרשת החודש.

מתחילים 'לעשות סדר' בחשיבה, וכשעולים על דרך המלך הזו זוהי סיבה נוספת לשמחה.

כמובן, אי אפשר לדלג על השלב הזה של תיקון המחשבה, ורק מתוך תיקון המחשבה תגיע לבסוף גם החוויה הפנימית המתוקנת. המחשבה המתוקנת (ב'מוחין') תשפיע ותשנה ותעדן את ההרגשות (ה'מידות'). אך מי שירצה לעשות 'קיצור דרך', לקפוץ ולחוש בחוויה פנימית את הדברים הללו מבלי עיבוד מחשבתי, אלא בהתלהבות חיצונית בלבד, הרי זו "דרך קצרה שהיא ארוכה"; הוא יאמר לעצמו 'הרבי אמר שצריך לשמוח אז אהיה שמח', אבל הוא מכריח את עצמו לנהוג כך, וכידוע מי שמכריח עצמו לשמוח בסוף יהיה עצוב...

על האדם 'לצייר' לעצמו היטב במחשבתו את מה שאמר אדמו"ר הזקן, עד שירגיש שהוא 'נמשך' לזה. ככל שהוא ימשך לזה, הוא יהרהר בציור הזה יותר, וככל שיהרהר יותר הציור יקבע יותר בתוך נפשו. הרי הציור הזה נמצא בטבעו אצל כל יהודי, זהו מעין 'שריר רוחני' שצריך לעמול עליו ולפתח אותו, שיהיה פעיל ולא מנוון. ואם נתעקש, נצליח.

בין הצדיק לבינוני

הסברנו, אם כן, שהדרך שלנו להתחיל לעבוד בכיוון שמורה לנו בעל התניא, מתחילה בהתבוננות בעצם העובדה שיש כאן צדיק שכותב את הדברים האלה ומתכוון להם ברצינות כדרישה המופנית לכל אחד ואחת.

ועדיין יש לשאול, האם באמת כל אחד יכול להיות ממש כמו אותם הצדיקים החזקים באמונתם ובבטחונם בה' יתברך והם סמוכים ובטוחים ש"אין רע יורד מלמעלה" והכל אך ורק לטובה?

התשובה היא כן ולא. כל אחד יכול להיות כמו הצדיק אך לא צדיק ממש.

כלומר, כידוע ספר התניא מחלק בין הצדיק לבין האדם הרגיל שנדרש להיות 'בינוני'. ואין הכוונה כאן לבינוני שיש לו כמות שקולה של זכויות ועבירות אלא לבינוני כהגדרה מהותית למי שנתון כל העת במלחמה ומאבק בין היצרים, בין הנפש האלוקית לנפש הבהמית, ובכל עת ורגע הוא בוחר בטוב! לעומתו, הצדיק זכה במתנה משמים של הזדהות גמורה עם הנפש האלוקית, ואינו נתון במלחמה עם היצר המבלבל והמתאווה (יש לו 'צרות' אחרות...). הצדיק הוא עֶבֶד ה' והבינוני צריך להיות עוֹבֵד ה' – עבד ה' הוא שם-התואר, זוהי מהותו, ואילו עוֹבֵד ה' הוא אחד שנתון כעת באמצע העבודה, כל ימי חייו הוא עוֹבֵד ועוֹבֵד, בלא להרפות לרגע. בפועל, כמו שהצדיק אינו חוטא גם הבינוני אינו חוטא, ובזה הוא כמו הצדיק, אבל בפנים יש הבדל גדול: הצדיק הוא צדיק, "אמרו צדיק כי טוב", והבינוני כל הזמן 'עוֹבֵד על זה'.

במאמר מוסגר: כשמעמיקים בדברי התניא על הבינוני שנדרש כל העת לבחור בין טוב לרע, להכריע בין הנפש האלוקית לנפש הבהמית, עולה השאלה: ומיהו הבינוני עצמו, מיהו זה שעומד בתוך ובוחר בין הטוב לרע? יש הרבה להאריך בדבר, אולם נראה

שהפשט הפשוט הוא שאצל הבינוני לא צריכה להיות מודעות של האישיות כדבר בפני עצמו. הצדיק מזדהה לגמרי עם הטוב, עם הנפש האלוקית, ולכן יש לו אישיות מזוהה ומובחנת, זה הוא. אבל אצל הבינוני, כמה שהוא מחזיק מעמד, הרי מתחת לפני השטח רוחש מאבק תמידי וכל צד מאיים 'לחטוף' את הזהות ולהשתלט עליה. לכן אי אפשר ולא נכון לקבע את הזהות ולעסוק בזה. עכשיו, בעולם הזה, צריך לעבוד כל הזמן, "היום לעשותם", ואסור לעצור ולנסות לסכם 'מי אני ומה אני'. אם תעצור, תיפול. אם תהיה לך מודעות עצמית – תיפול להיות רשע כי ה'עצמי' שלך יהיה מנותק מה'. העצמיות המודעת שלך נתונה כל הזמן תחת מאבקי השליטה של שני הצדדים שבתוכך – ולכן אסור לך לקבע אותה ולהתבונן בה כדבר העומד לעצמו. ויש להאריך בזה.

על כל פנים, בנוגע לעניינו: הצדיק זוכה "להתענג על ה'" ממש, כרבי עקיבא שהיה אומר על כל מה שקורה לו "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד", וכנחום איש גמזו שהיה אומר "גם זו לטובה"¹. "צדיק בְּאִמוּנָתוֹ יִחְיֶה"², באמונתו הרבה הוא יודע ובטוח לגמרי "שכל מאורעותיו הם לטובתו, וזאת הבחינה היא מעין עולם הבא". כשבאים עליו צרות ויסורים הוא כמובן מבקש רחמים ואינו מקשיח את לבו, אבל לאחר מעשה הוא מצדיק את הדין ומקבל באמונה כל מה שמגיע לו, בהכרה שהכל מאת ה' וזה הדבר הראוי לו ביותר, וכדבריו הנמרצים של ר' מנחם מנדל מויטבסק³:

אבל להיות עצב ומיצר ודואג על העבר – מה זה ועל מה זה? כמאמר דוד המלך ע"ה אחרי מות הילד "למה זה אני צם, האוכל להשיבו?"⁴.

אולם ה'בינוני' אינו מצוי במדרגה זו. שהרי, כאמור, הבינוני בכלל לא 'נמצא במדרגה'. הוא רק עובד על זה. הוא שואף למדרגה ומתגעגע לזה, והוא שמח מעצם העובדה שיש מדרגה כזו ויש צדיקים שממחישים אותה בחייהם, אנשי פלא שחייהם מופת ודוגמא לנו. הם זכו למתנה כזו, אך אצלנו זוהי עבודה; בכל צרה וצוקה, בכל גגע ומחלה, בכל דאגה המתעוררת על פרנסה (מזונו) בריאות (חיי) וצער הבנים (בני) – נזכיר לעצמנו, נלמד ונעמיק ונחזור ונשנן שבאמת "הכל לטובה" ושהאמונה האמיתית בה' פירושה "שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה".

אם חלילה נתיאש ונאמר: 'זה לא בשבילי, לאנשים כמוני זה לא שייך. אין לי חשק לזה וזה כבר מעצבן אותי' – הרי נפלנו ממדרגת הבינוני. עלינו להתחזק שוב ושוב, לעבוד ושוב לעבוד על האמונה והבטחון, לחנך את עצמנו לחשוב בצורה נכונה ולא להתיאש כלל. "קְוֶה אֶל ה' חֲזֵק וַיֵּאֱמֶץ לְבָבְךָ וְקִוְּה אֶל ה'"⁵.

בפעם הבאה נעסוק בע"ה בעצבות מ"מילי דשמיא".

ז. ברכות ט, ב.
ח. תענית כא, א. אמנם גם בזה יש חילוקי מדרגות אף בין הצדיקים, ואכמ"ל.
ט. חבקוק ב, ד.
י. לקוטי מוהר"ן תורה ד.
יא. פרי הארץ פרשת מטות מסעי. המשך דבריו שם צטטנו בראש המאמר הקודם.
יב. שמואל ב' יב, כג.
יג. תהלים כז, יד.

יסוד הכפיה במלכות

הרב יוסי אליצור, המכון התורני

קיומו של כל ציבור מתבסס על מחויבות הדדית, שאינה נובעת מהסכמה על כל פרט אלא מהצורך של כולם בריכוז הדאגה והטיפול בצרכים המשותפים. במאמר זה נסקור בקצרה את יסוד החיוב בצרכים משותפים, מן הפרט אל הכלל – מחיוב של כל אחד לשלם עבור משה שנעשה עבורו (אם אכן ברור שהוא רוצה בזה), ועד היכולת של מלכות להשתמש בגופו של כל אחד מאנשיה (בגלל שקיומה של מלכות היא טובה לכולם). הדברים יכולים להוות מעין הקדמה למסכת בבא בתרא הנלמדת כעת בישיבה ובדף היומי, והפותחת בפרק 'השותפים'.

התחייבויות כלפי הסביבה: נהנה, שכנים, בני העיר

כאשר אדם נהנה ממעשים שמועילים לו, והם נעשו (גם) עבורו – הוא חייב לשלם עבור המעשים הללו, כמבואר ברמ"א (חושן משפט רסד, ד):

שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות... אם נראה לבית דין שלא הוצרך לרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום דזה נהנה וזה אינו חסר... ונראה לי דווקא שירד תחלה להציל שלו אלא שהציל גם כן של חבירו עמו, אבל אם ירד על דעת שניהן חייב ליתן לו מה שנהנה מאחר שהציל של חבירו וכמו שנתבאר, כן נראה לי.

הרמ"א מסביר שלמרות שאם אחד דאג לעצמו אין חיוב תשלום בגלל ש"זה נהנה וזה אינו חסר פטור" – בכל זאת כאשר זה שירד לטפל בצרה המשותפת דאג מתחילה לכל השותפים לה, כולם צריכים להשתתף איתו בהוצאות*. ולמרות שלא היתה שום התחייבות לשלם – הרי עצם ההנאה ממעשהו של השני מחייבת בתשלום (גם אם השני היה מוציא את אותה הוצאה רק בשביל עצמו).

אולם בהלכות שכנים אנו מוצאים רמה נוספת של חיוב תשלום (בבא בתרא ז, ב; חו"מ קסא, א):

א. ובנתיבות המשפט מבאר מנין למד הרמ"א דין זה: "והטעם נראה כיון שאי אפשר להציל בלי הוצאות – ממילא כל אחד יכול לכופף את חבירו ליתן, כמו שיירא שעמד עליו גייס בסימן רע"ב. ועיין מה שכתבתי בסימן קע"ח שכך הדין בכל מקום כשהדבר צריך לשניהם ואי אפשר לאחד לתקן הדבר מבלי חבירו שכופין זה את זה".

כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר - [רש"י:] כופין את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר.

מדוע כופים לבנות בית שער ודלת גם את מי שאינו מעוניין בזה? כאן לא מספיק ההסבר שראינו בחיוב של השבויים להשתתף זה עם זה: שם מדובר על מקרה בו אין ספק שהאדם היה מוציא את ההוצאות הללו בשביל עצמו, ומסיבה זו הוא בעצם אמור להיות חייב מדין 'נהנה'; אך בבית שער ודלת אין הכרח שזה שאינו רוצה לשלם היה בונה את בית השער והדלת הללו בעצמו. יתכן מאוד שאם הוא היה גר בחצר לבדו, ללא שותפים נוספים, הוא היה מעדיף לסבול את היזק הראיה של בני רשות הרבים ולא להוציא הוצאות כדי לבנות בית שער!²

אלא שחיוב השכנים נובע מכך שהם שותפים זה לזה. שותפות זו נובעת מהמציאות של החיים המשותפים, ואינה ניתנת לחלוקה. כיון שכך דינם ככל שותפים שחייבים זה לזה בהוצאות לקיום הרכוש המשותף, גם במקרים בהם אין חיוב מדין 'ורד לשדה חברו' או 'נהנה'.

ומכאן - לבני עיר, אצלם יש הרחבה נוספת של המחוייבות ההדדית. כך נפסק בשולחן ערוך (חו"מ סימן ב):

וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן כב"ד הגדול, מוכין ועונשין, והפקרן הפקר כפי המנהג; אעפ"י שיש חולקין וס"ל דאין כח ביד טובי העיר באלה, רק להכריח הצבור במה שהיה מנהג מקדם או שקבלו עליהם מדעת כולם, אבל אינן רשאים לשנות דבר במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי, או להפקיע ממונ שלא מדעת כולם, מכל מקום הולכין אחר מנהג העיר; וכל שכן אם קבלום עליהם לכל דבר.

הרי שבעיר מצאנו תוספת על גבי דיני שכנים הרגילים: בגלל ריבוי האנשים שחיים יחד יש צרכים מגוונים ומשתנים, והשותפות היא גם בעצם הקיום המשותף. לכן אפשר לתקן תקנות המחייבות התנהגות מסויימת, ולא רק דאגה לרכוש משותף (למשל: להתנות על המידות ועל השערים ועל שכר הפועלים, כמבואר בבבא בתרא ח, ב); ולצורך השותפות נהגו למנות את טובי העיר שיכולים לתקן תקנות, וכן נהגו לתת להם סמכות כפיה.

ב. למשל: אחד השכנים עני, ואינו משלם לחברת החשמל. התוצאה היא שאין לו אור בבית והוא חי לאור נרות. למרות זאת הוא חייב לשלם עבור האור בחדר המדרגות של הבנין, למרות שזה פחות נחוץ לו מהאור בבית.

ג. על השותפות בחצר למרות שלא היתה לזה הסכמה מראש עיין בסימן קעא, ח ברמ"א ושם בסעיף יז; וכן בסימן קעב, א. ועיין גם בסימנים קסא-קסה, ובסימן קע, וכן ברמ"א בקעא סעיף א; שם יש מקרים רבים של מחוייבויות הדדיות שלא נוצרו מהסכם אלא מהמציאות של חיים משותפים.

ד. עיין בסימן קעח, ג ובנתיבות שם בביאורים ס"ק ג.

ה. שהרי לגבי רכוש משותף, כמו דאגה לרחובות העיר וכדומה, ודאי שדין בני העיר כדון שכנים והם חייבים זה לזה בקיום הנכסים המשותפים ככל שותפים (כמבואר בחושן משפט סימן קסג).

מלכות

גם מלכות היא שותפות של כל הנתינים שמתאגדים לחיים משותפים'. אך כאן השותפות חזקה יותר מאשר בדוגמאות הקודמות, כמבואר ברמב"ם (פרק ד מהלכות מלכים):

ושולח בכל גבול ישראל ולוקח מן העם הגבורים ואנשי חיל ועושה מהן חיל למרכבתו ובפרשיו ומעמיד מהן עומדים לפניו, ומעמיד מהן אנשים לרוץ לפניו, שנאמר 'ושם לו במרכבתו ופרשיו ורצו לפני מרכבתו', ולוקח מן היפים שבהם להיות שמשים ועומדים לפניו שנאמר 'ואת בהוריהם הטובים יקח ועשה למלאכתו'. וכן לוקח מן בעלי האומנויות כל מה שהוא צריך ועושין לו מלאכתו ונותן שכרן... וכן כופה את הראויין להיות שרים וממנה אותם שרי אלפים ושרי חמשים, שנאמר ולשום לו שרי אלפים ושרי חמשים'.

בין בני העיר לא מצאנו יכולת כזו. כאשר בני העיר זקוקים לאומנות מסויימת – טובי העיר אינם יכולים לכוף בעלי אומנויות לעבוד למען העיר בגופם. הם יכולים לקחת מכולם מסים לצורך הזה, ולחייב את כולם בשוה בעבודות גופניות שכולם צריכים להם (חפירת בור מים, למשל); אבל אין להם יכולת לשעבד את גופו של אחד בגלל שהוא מתאים יותר וכדומה¹.

יכולתה של המלכות לשעבד את אחד מבני המלכות מצביעה על כך שהשותפות בין בני המלכות גדולה משותפותם של בני העיר. השותפות הזו מבוססת על הצורך הקיומי של 'שלום מלכות'. כך נאמר בגמרא²:

"ותעשה אדם כדגי הים" – ... מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו, אף בני אדם – אלמלא מוראה של מלכות, כל הגדול מחבירו בולע את חבירו. והיינו דתנן [אבות ג, ב] רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו.

כלומר: תשתית הקיום בעולם הזה רעועה ובלתי יציבה. ציבור האנשים אינו יכול לחיות באופן טבעי זה לצד זה בשלום ובמישור, ולצורך הקיום הבסיסי יש צורך במלכות שתשלוט ביד חזקה ולא תאפשר פריצה של המסגרות והדרדרות למצב של 'דגי הים'. ההדרדרות הזו עלולה לקרות הן כלפי פנים והן כלפי חוץ: גם פושעים מתוך הציבור שכאן עלולים לפרוץ את המסגרות ולהפוך את המלכות לתוהו ובוהו; וגם אויבים

1. בין בני מלכות קיימות כל ההתחייבות שראינו. אם כל המלכות דואגת לשכור ציוד מיוחד ולמנוע בזה מכת ארבה קרובה – צריכים כולם לשלם על כך מדין 'נהנה', ואינם יכולים לסעון 'זה נהנה וזה אינו חסר' כיון שהמעשה נעשה גם למענם. התנהגות נכונה בדרכים ובכבישים במלכות נובעת מהשותפות שיש לכולם בכביש הזה, ומכאן זה גם חייבים כולם לשלם מסים כדי לתחזק את הכבישים הללו, כמו בני חצר שמתחזקים יחד את חצרם המשותפת. בנוסף בני המלכות יכולים לתקן תקנות כמו שמתקנים בני העיר, שהרי כוחם אינו פחות מזה של בני העיר. אך במלכות יש תוספת מיוחדת שאין בדוגמאות הללו כפי שנראה (והיא גם משליכה על התנהגות המלכות במקרים הללו, וד"ל).

2. פרק ד מהלכות מלכים.

3. מסיבה זו אם אחד מבני העיר ישכור פועל שיחפור במקומו – אי אפשר לחייב אותו לבוא ולחפור בעצמו. אך אחד מאנשי המלכות אינו יכול להיפטר מחובת גיוס לצבא בכך שהוא שוכר אחר להתגייס במקומו.

4. עבודה זרה ד, א.

שחיים מחוץ לנו עלולים לבוא לכאן כדי לפגוע ולהזיק. המלכות בונה את המסגרת הבסיסית של הקיום המסודר, שעל גביה אפשר לקיים חיים תקינים של 'בין אדם לחברו' (וממילא לקיים את הדינים שמנינו בסוגי השותפויות הקודמים). כלשון רבנו יונה בפירושו למסכת אבות: "שאינן לאדם לעשות תחנוניו ובקשתו לצרכיו לבד, אך להתפלל על כל בני אדם שיעמדו בשלום ובשלומה של מלכות יש שלום לעולם". ובמגן אבות (לתשב"ץ) הוסיף לבאר שאין כאן רק רווח כללי, אלא רווח פרטי לכל אחד:

האזהרה בכאן היתה גם כן על שלום האדם עצמו, כי זה המתפלל, גם עליו תעבור כוס הצרה אם אין שלום במלכות, וכן אמר ירמיה "ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה והתפללו בעדה על ה' כי בשלומה יהיה לכם שלום" (ירמיה כט, ז).

וכלשון בעל ה'חובות הלבבות' (שמתאר את קיומן של מלכויות כאחד הפלאים בהם צריך להתבונן כדי להתחזק באמונה):

וממה שראוי לתת אל לבך ולבחון בו הסכמת בני אדם והתחברות לבותם עם רוב התחלקות מדותם, למנות עליהם איש מהם ומקבלים עבודתו ושומעים בקולו במה שהוא מצוה ומזהיר אותם ויראים אותו, והוא שומר אותם וחומל עליהם, ודן בצדק ביניהם ומנהיגם על מה שיש בו תקנת כלם, כדי שלא יתקלקלו ענייניהם ולא יוכל האויב להם. ואילו היה כל אחד מבני אדם חושש לעצמו ולדחות מעליו, לא היו מסכימים על בנין מגדל ולא חומה, והיו ענייניהם מופקרים...

אם כן גם מלכות היא סוג של שותפות, אלא שמדובר בשותפות חזקה הרבה יותר: כאן הצורך המשותף מכריח לקיים שותפות של כולם זה לזה בכל אשר להם, ואף בחייהם (שהרי המלכות יכולה לכוף אותם להילחם ולמות למענה²¹).

במקום סיכום

נצייר כעת את ארבעת החיובים ההדדיים באותו מקרה:

שודדים מתקרבים לעיר וידוע לאנשי העיר שהם מעוניינים לשדוד ולבזז את תושביה. תושבי העיר צריכים להוציא כסף מכיסם כדי לשכור שומרים וכדומה וכך להינצל מסכנת השודדים. בשלב זה חיובם של כל האנשים לשלם נובע מדין 'הנהגה': ברור שכל

1. שער ב (הבחינה), פרק ה.

יא. עיין הלכות מלכים ז, ד. ובמקום אחר יבואר מדוע אין בכפיה זו איסור רציחה שיש עליו חיוב מסירות נפש.

יב. מצאנו במלך משהו נוסף שאינו קיים אצל טובי העיר (חוץ ממה שכתבנו). מצאנו שמלך לוקח מסים ורכוש לעצמו, וכופה את בני המלכות לעבוד לצרכו הפרטי (עיין בפרק ד מהלכות מלכים, ובפרט בהלכות האחרונות שם). הסיבה היא שכדי שהמלך יוכל להילחם כלפי האויבים – צריך לתת לו תוקף ועוצמה; ובזה שהוא עושה מה שהוא רוצה ברכוש שתחת שלטונו אנחנו נותנים לו מספיק כוח כדי לנצח את האויבים ולקיים את הציבור.

אמנם מדרגה זו אינה נכונה בהכרח במלכות, והיא תלויה בצורת השותפות המקובלת במלכויות. אם נהוג שהמלכויות מתקיימות בעזרת פחות תוקף לשליטים – הרי שאין לשליט כח לקחת לעצמו ממון ושעבודים, אלא רק לצורך השותפות והדאגה לקיומה, כי לזה הוא התמנה.

אחד היה מעדיף להוציא סכום קטן במקום לקחת סיכון של נזק גדול מהשודדים, ולכן כולם חייבים לשלם על הנאתם ממעשי ההצלה שעושים טובי העיר למען כולם.

אם מנהג כל העיירות לבנות חומה סביב העיר כדי להגן מפני שודדים – אנשי העיר כופים זה את זה כדיני שכנים: כל אנשי העיר שותפים ברחובות ובשוקים, והמנהג הוא שמקימים חומה סביב רחובות ושוקים כאלה. לכן כולם חייבים לשלם כמו כל שותפים שצריכים לשלם על צרכי החפץ או הממון המשותף.

אמנם יתכן מצב בו אנשים לא מסכימים לשלם, דבר זה גורר אחרים לא לשלם, וטובי העיר רואים שכך הם לא יצליחו להתגונן מפני השודדים וממון כולם ינזק. במצב כזה הם יכולים לענוש ולקנוס את אלה שלא משלמים, כיון שנהגו שטובי העיר בעירם יכולים לענוש ולקנוס וכך להחזיק את הציבור. חיוב הקנס נובע מדין בני העיר שיכולים לתקן תקנות שנצרכות כדי לחיות יחד.

טובי העיר לא יוכלו לכוף אחד להיות שומר העיר בגלל כישוריו. אך אם העיר מתפקדת כמו מלכות, שעומדת בפני עצמה ואין גוף מעליה שדואג לשמירה מפני אויבים מבחוץ ומבפנים – היא יכולה גם לכפות אנשים לעסוק במקצוע מסוים או לגייס אותם לצבא העיר נגד רצונם, כיון שגם נפשותיהם כלולות בשותפות (כמו שאנשי העיר יכולים להחליט מה לעשות ברחובות העיר, המשותפים לכולם).

הסברנו, אם כן, שכוחה המיוחד של המלכות נובע מאותן הגדרות היסוד של שותפות, אלא שזו שותפות ברמה גבוהה יותר.

להערות ותגובות: yosie@odyosefchai.org.il

מגידולי הישיבה

על פעולות טובות שצמחו מתוך ישיבת "צוד יוסף חי"

שכם אחד

באותן 'השנים הטובות', כאשר זכינו להמצא באופן קבוע בקבר יוסף הצדיק בעיר הקודש שכם, הבנו שאין להסתפק ב'ישיבה על קברו' אלא צריך להפוך את קבר יוסף למקום שיפקדו אותו המוני יהודים מכל הגוונים.

כך הוקם 'מטה שכם אחד' במטרה להביא את קבר יוסף אל תודעת הציבור ולהביא את הציבור אליו. החשיבות בדבר הלכה וגדלה לנוכח התגבשות הסכמי אוסלו הארורים שהעיבו את השמים. ואכן, בפעילות מאומצת, הסברתית ומעשית, הצליח המטה תוך זמן קצר להביא אלפי ורבבות יהודים אל קבר יוסף, בדגש על תאריכים מיוחדים כמו יום הילולת יוסף הצדיק וכדו'.

מאז, זרמו מים רבים, וגם דמים רבים נשפכו, ואנו גלינו ממקומנו בקבר יוסף, אבל הפעילות של 'שכם אחד' נמשכת בדרכים שונות. אגודת שכם אחד פועלת כיום כגוף עצמאי, ובראשה ידידנו ר' יהודה ליבמן נ"י, הפועל ללא לאות משך שנים רבות, עוד מהיותו בחור צעיר בישיבת עוד יוסף חי ועד עצם היום הזה, לצד עיסוקיו האחרים שאין כאן המקום לפורטם כי רבים וברוכים הם.

דברנו עם ר' יהודה כדי לשמוע על פעילות האגודה היום, והנה תמצית מדבריו: הפעילות שלנו כיום מתמקדת בשלשה מוקדים עיקריים: קבר יוסף, קברות הכהנים בגבעת פינחס, וקברות יהושע וכלב בתמנת חרס, וברוך ה' אנו רואים בכל זה ברכה מרובה, אולי מברכת יוסף הצדיק שכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.

כניסות לקבר יוסף

בשנים האחרונות, מתקיימות מדי פעם כניסות מיוחדות לקבר יוסף, בתאום ובאבטחת הצבא. כמובן שהדבר אינו גורע מהדרישה שלנו למחוק את החרפה המתמשכת מאז הפקרת המקום הקדוש, וכצעד ראשון אלמנטרי להציב במקום נוכחות צבאית קבועה שתמנע את חילולו בידי הפראים.

בתקופה האחרונה הכניסות לקבר יוסף מתקיימות בתדירות של בערך פעם בחודש. הכניסה נעשית בשעות הלילה בלבד ולצערנו מספר המקומות מוגבל יחסית לדרישה הגדולה. גם כאשר נכנסים מאות אנשים בלילה אחד, יש לפחות עוד מאות ואולי אלפים אחרים שהיו שמחים להכנס. אנו משתדלים מאוד להסדיר את המקומות בצורה הוגנת,

ולאפשר לכל גווני הציבור להגיע לקבר יוסף, אבל "שגיאות מי יבין" ולפעמים קשה לתמרן בצורה מדויקת ולהבטיח שאיש לא יפגע.

קיימת רשימה ארוכה של הממתינים בתור, ואנו מבקשים מכל מי שרוצה להצטרף לרשימה לא לקפוץ ברגע האחרון אלא להקדים ולהרשם בדרך הדואר-האלקטרוני (אימייל) ולציין כמה שיותר פרטים בכדי שברגע שיגיע תורו נוכל להודיע לו בהקדם. הכתובת להרשמה: shechem1@gmail.com.

קברות הכהנים בגבעת פינחס

כתוב בסוף ספר יהושע, אלעזר בן אהרן הכהן נקבר בגבעת פינחס. על פי המסורת, המקום מזוהה בכפר עווארתא, בסמוך לשוב איתמר של היום. המסורת מצביעה במקום גם על קבר איתמר בן אהרן הכהן, קבר פינחס ומערת שבעים הזקנים. אנו מקיימים עליות גדולות לקברות הצדיקים בגבעת פינחס בתאריכים: ה' בשבט - הילולת שבעים הזקנים (כמובא בשו"ע או"ח סי' תקפ). א' אב - הילולת אהרן הכהן זיע"א.

נראה שהעליה המרגשת ביותר היא בראש חודש מנחם-אב. כידוע, זהו ה'ארציט' היחיד המפורש בתורה (במדבר לג, לח) - יום פטירת אהרן הכהן הגדול בהר ההר, ובו ביום כיהן אלעזר בנו תחתיו. מה מתאים יותר מאשר להגיע ביום הזה אל קבר אלעזר הכהן, השני לשושלת הכהנים הגדולים והכהן-הגדול הראשון בארץ ישראל.

קברי יהושע וכלב בתמנת חרס

אחרון חביב: יהושע בן נון נקבר בתמנת חרס, ולפי המסורת זהו הכפר כיפ'ל חרס, סמוך לעיר אריאל. כמו כן, מציינת המסורת בכפר הזה את קבר נון אביו של יהושע, וקבר כלב בן יפונה.

עליות קבועות לקברי הצדיקים בתמנת חרס מתקיימות בתאריכים:

- עשרה בטבת, יום הקדיש הכללי - מיוחס לכלב בן יפונה וכל הקדושים שלא ידוע יום פטירתם.
- ז' באדר, יום פטירת משה רבינו זיע"א - העליה המסורתית לקברו של יהושע בן נון משרת משה.
- כ"ו ניסן - הילולת יהושע בן נון, בהשתתפות כ-5000 אנשים מכל גווני האוכלוסיה ומכל רחבי הארץ.
- ערב שבת פרשת "שלח" - בדרכם של כלב ויהושע בקריאתם המפורסמת "טובה הארץ מאד מאד", "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה".

לאחרונה התפתחה גם מסורת יפה להעלות תינוקות של בית רבן מתלמודי-תורה ובתי-ספר יחד עם הוריהם בתאריכים מיוחדים אל קבר יהושע בן נון שזכה למה שזכה בעבור היותו משרת משה שלא מש מתוך האהל.

מוסיף והולך

ברוך ה', הפעילות של אגודת 'שכם אחד' הולכת וגדלה בהתמדה, ובשנה האחרונה הגיע סך כל נפח הפעילות לכעשרים אלף איש כן ירבו.

ר' יהודה מציין את האחדות המיוחדת שנוצרת סביב קברי הצדיקים. הגיוון של ציבור העולים הוא ממש מדהים: ציבור חסידי נרחב מכל רחבי הארץ, ממאה שערים ומבני ברק עד חצור הגלילית ואשדוד, הציבור הדתי-לאומי לכל גוונים, תלמידי ישיבות ליטאיות, ציבור עממי מעיירות פיתוח ומהשכונות, רבנים חשובים ומקובלים לצד אנשי-עמל קשיי-יום, ועוד ועוד.

יש כאלו המתמידים ולא מפסידים אף כניסה לקבר יוסף או לקבר אלעזר, יש כאלו שעושים מאמץ להגיע פעם בשנה, ותמיד יש "פנים חדשות" של מי שמגיע פעם ראשונה ולא יכול להסתיר את התרגשותו. במידה מרובה, ה'מודל' שלנו הוא קבר רשב"י במירון. אנחנו שואפים שכל יהודי ירצה להגיע באופן טבעי מדי פעם למקומות הללו ויראה בהם מקום תפילה שבו כל אחד יכול למצוא את מקומו.

החלום

לסיום שאלנו את ר' יהודה: מה החלום שלך?

החלום שלי הוא החלום של העם היהודי כולו "לקרוא כולם בשם ה' לעובדו שכם אחד". בדרך למימוש החלום, אני מייחל שלא נצטרך לעשות שום תיאום צבאי ולא נזדקק לשום אישור מיוחד. כל יהודי יוכל להגיע בשלום אל קבר יוסף הצדיק בשכם היהודית המטוהרת מאויבי ישראל, בדרך לשכם יהיה ניתן לסור אל קברות הכהנים בגבעת פינחס, ותושבי אריאל ילכו ברגל אל קברי יהושע וכלב בתמנת חרס הסמוכה...

בקיצור, השומרון יחזור לעם ישראל כראוי לו וכל המקומות הללו יהפכו למוקדים מרכזיים של תרבות יהודית מקורית ושורשית. שנזכה לכך בעזרת ה' יתברך בקרוב.

חן המקום

לסגולתה של שכם עיר הברית ומקום קבר יוסף הצדיק

תשע שנים עברו מאז גורשנו ממקומנו בשכם עיר הברית, על יד ציון יוסף הצדיק. שם קמה ישיבת "עוד יוסף חי" ולשם עוד תשוב בעזרת ה' יתברך. מאז ערב ראש השנה תשס"א, אין אנו יכולים אפילו להגיע אל קבר יוסף אלא כגנבים בלילה, ולראות את הבזיון של המקום הקדוש המחולל בידי פראי האדם.

הקשר למקום מסויים בארץ הקודש, הוא דבר הנצרך ללימוד, לעמוד על סגולת המקום ולשמור את התורה המיוחדת הטמונה בו. ככל שנגלה את חנו של המקום, כן נזכה לרשת אותו ולשבת בו - "חן מקום על יושביו" (סוטה מז, א). במדור הזה אנו מביאים בכל פעם משהו מסוד המקום.

שברים ותיקונים בשכם

בפעם הקודמת עמדנו על היות שכם "מקום מוכן לפורענות", "שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד", ובארנו שהדבר מורה על מעלת המקום, כדברי המהר"ל "שיש מקומות בארץ ישראל קשורים במעלה העליונה הן לברכה הן לקללה".

התחלנו גם להסביר שהדבר מורה על "אופי קיצוני" – שבו דברים מתבררים ומוכרעים לכאן או לכאן, לברכה או חלילה לה פכה. זהו מקום שחתום במידת הדין ולכן הדברים מגיעים בו לידי פרעון.

רוצחים מצויים

גם כאשר מדובר על מעשי בני האדם – כמו מכירת יוסף – הרי האנשים מושפעים מאותה 'אווירה' של דין. בפרט כאשר מדובר ביחסים שבין אדם לחברו: כשבני האדם נוהגים בחסד הם יכולים לוותר זה לזה, אבל כאשר נוהגים בדין מתעוררים השנאה והקנאה ומתפרצים החוצה בכעס, "שנאה תעורר מְדַנִּים וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֶהָבָה"¹. משום כך, החטאים הגדולים שנזכרים בשכם הם בעניין המחלוקת: מכירת יוסף וחלוקת

יג. משלי י, יב.

מלכות בית דוד. במקום אחר היה אפשר להסתדר ולהגיע להסכמה והבנה כלשהי, בין יוסף ואחיו או בין הרבעם לירבעם – אבל לא בשכם! כאן כל אחד עומד על שלו ואינו מוכן לוותר.

על כן אמרו חז"ל¹⁷ על שכם שהיתה עיר מקלט לרוצחים: "בשכם שכיחי רוצחים" – שכן בחלוקת ערי המקלט יוצא שסביבות שכם יש אפשרות זמינה ונוחה יותר לרוצח להגיע לעיר המקלט – "והיינו מפני שהמקום גורם, שהיה מגדל רוצחים לרוצח אנשים"¹⁸. במקומות אחרים גם השונאים יכולים לוותר זה לזה, אבל בשכם העימות מתחדד, עד כדי שפיכות דמים ח"ו.

השנאה והקנאה הללו הן כמובן מידת הדין הרעה של בני האדם, שלא כמידת הדין של הקב"ה שכולה צדק ואמת. אלא שכמו בכל מידה, צריך למצוא מהו השורש הטוב שלה. ואכן יש גם "גבורות קדושות", יש מידה טובה וקדושה של עמידה תקיפה בגבורה, כמו בעשיית דין ברשעים במקום שנצרך וכדו', וכמו שאמרו חז"ל¹⁹ על מי שנולד ב"מזל מאדים" שיש לו נטיה להיות שופך דמים אך בידו הבחירה לטוב או למוטב, האם להיות גנב ולסטים או מקיז דם (לרפואה), שוחט או מוהל.

טבע המקום, המוכן לפורענות, מפתח את תכונת הגבורה באשר היא, וכעת משפט הבחירה ביד האדם, האם להשתמש בה לטובה או להטותה לרעה. נראה שיש לדייק יותר ולומר שמידת הדין מתעוררת כאן מן השורש שלה בלב ובמח, כאשר האדם תקיף בדעתו ועומד על שלו. וכיוצא בזה ביאר בספר 'שם משמואל'²⁰:

ובזה פירשנו מאמרם ז"ל ששכם הוא מקום מזומן לפורענות... היינו דטבע המקום גורם להיות גבה לב, ועל כן שם עינו את דינה, ששכם בן חמור גבה לבו להיות חתן יעקב. ושם קלקלו השבטים, שגבה לבם שלא להיות נכנעים ליוסף ואדרבה להרגוהו ולהיות לעצמם בלי שיוסף יהיה להם לצדיק יסוד עולם ומשפיע. וכן הקלקול של התחלוקת מלכות בית דוד ע"י ירבעם שגבה לבו עד להשחית...

ובאמת שמדה זו אי טב לית טב מינה [אם לטוב, אין טוב ממנה] – כמו שאמרו ז"ל "הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים" – אך אי ביש לית ביש מינה [אם לרע, אין רע ממנה]. אם כן, לאו מקום שכם גורם לרע ח"ו, כי אלמלי כן לא היתה מתנה ליוסף והיא עיר מקלט הרוצח, אלא היא גורמת מדה שיש בה דבר והיפוכו...

ור' צדוק הכהן מלובלין העמיק בזה²¹:

כי באמת יש 'פחד-יצחק' וגבורות קדושות שטוב, כענין "האי צורבא מרבנן דרתח" [דברי חז"ל על תלמיד חכם הרוחח, שהתורה רותחת בקרבו. תענית ד, א] – וזהו העיר מקלט. ובגלעד ושכם דשכיחי רוצחים הרבו ערי מקלט... כי אין

יד. מכות י, א.

טו. גור אריה למהר"ל במדבר לה, יד (בהקשר לגלעד, עיין שם).

טז. שבת קנו, א.

יז. פרשת וישב שנת תרע"ד. ראה שם בכל דבריו הנעיסים.

יח. צדקת הצדיק אות פ. וראה עוד שם אותיות קיז, רג, בספר תקנת השבים אות י ובמקומות נוספים בספריו – שהאריך גם לבאר את שייכות מידה זו ליוסף וזרעו דייקא, ואכמ"ל.

השם יתברך בא בטרוניא, מאחר שבטבע התולדה שם שכיחי רוצחים מסתמא שם שכיח דבר זה בקדושה דריתחא דהיינו ערי מקלט וכשבא להתפשטות בא לרציחה הרעה...

דהיינו, עניינה של שכם עיר-המקלט היא לתחום ולהגביל את תכונת הגבורה במקום המתאים לה, ואז היא נשארת בתחום הקדושה והטוב. רק כאשר הגבורה חורגת ומשמשת שלא במקומה – חלה הפורענות באותו המקום המוכן לפורענות.

התיקון בערבות

מהו התיקון לגבורה המתפרצת הזו, מהו התיקון לגובה-הלב, הקנאה, הכעס והרציחה?

ניתן אולי לחשוב שלעומת הגבורה צריך פשוט חסד, ולעומת השנאה צריכה לבוא אהבה, ואולי צריך גם לדעת כיצד להתעלם מן השני, לא להדגיש את נקודות המחלוקת וכך להגיע לאחדות ושלוש.

אך מתברר שהתיקון צריך להיות "מיניה וביה". כלומר, השנאה והקנאה הריהם, בסופו של דבר, סוג של יחס לזולת. מי שמתעלם מהזולת ולא 'אכפת לו' ממנו, גם אינו מתאמץ לחלוק עליו ואינו קם עליו להורגו. יתירה מזו, מבחינה מסוימת השנאה מעידה לפעמים על יחס עמוק יותר מאשר החסד והאהבה. בחסד יכולה להיות השפעה של טובה מרובה, אבל כזו שהנותן אינו נותן בה את עצמו וגם אין היא מגעת לפנימיותו של המקבל. דוקא מידת הדין המענישה מורה לעתים על קירבה עצמית, "רק אֶתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מְשֻׁפְּחוֹת הָאָדָמָה – עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם"^ט.

בתיקון האמיתי צריך להגיע לאהבה כזו שיש בה גם את כל העוצמה והאכפתיות שיש בשנאה. זהו הסוד של הערבות. בשכם נעשו ישראל "ערבים זה לזה". אין זו אהבה פשטנית (וממילא סלחנית). זוהי אכפתיות עמוקה לכל מה שעושה הזולת, כי על כל מעשה שלו אני נותן דין וחשבון! אבל אין זו אכפתיות הורסת ומחריבה אלא בונה ומתקנת. רק על יסוד הערבות הזו מתקיימת אחדות אמיתית, כאשר כל חיצי הביקורת מכוונים לחזק ולקשור את כל ישראל זה לזה וזה בזה.

שברים ותיקונים

נראה שעדיין דברים בגו. המושג 'פורענות' משתמע לא רק כמידת הדין וכעונש רגיל, אלא במובן של צרה ואסון בקנה-מידה גדול, כאילו השתחררה מכלאה איזו אנרגיה הרסנית הגורמת לפיצוץ וחורבן.

הדברים מובילים למה שמבואר בפנימיות התורה על העוצמה המיוחדת שיש ב"עולם התוהו", וחכמי הסוד דרשו^{כא}: 'שִׁכְמָה' ראשי-תיבות: שברי כלים מעולם התוהו. על

יט. עמוס ג, ב.
כ. רש"י דברים כט, כח.
כא. טובא במאור ושמש פרשת וישב ד"ה וילכו אחיו, עיין שם.

עולם התווה מדובר רבות בספרי המקובלים, וכאן רק נאמר בקצרה^{כב}: ידוע שהעולם הגשמי שנגד עינינו הוא רק הקצה האחרון מתוך מערכת שלמה של עולמות רוחניים, זה מעל זה. אולם לכל העולמות הללו קדם מעין ניסיון שלא התקיים, זהו עולם התווה ששורשו גבוה מאד אך מיד כשהוא נוצר הוא נשבר ונפל. בעולם התווה היתה עוצמה גדולה ביותר, "אורות מרובים דתוהו", אלא שלא היו כלים מתאימים להכיל את אותם האורות המרובים ואז התרחשה "שבירת הכלים". לאחר מכן, נוצר עולם התיקון, שבו הדברים מופיעים בסדר ובמידה בכדי שיוכלו להתקיים, וזהו העולם שלנו. אולם בתוך עולם התיקון נמצאים שברי כלים וניצוצות שנפלו מעולם התווה, הרבה דברים בעולמנו שורשם הוא מעולם התווה ועל כן יש בהם עוצמה מרובה.

העוצמה המרובה הטמונה בעיר שכם קשורה לאותם כוחות 'תוהים' המכילים עוצמה מרובה, וכאשר היא מתפרצת היא מביאה "תווה ובוהו" בעולם^{כג}. אולם העוצמות הללו אינן נמצאות כאן לשוא, התיקון האמיתי חייב לכלול ולהכיל בתוכו את אותם האורות הגדולים וכל העוצמה המרובה צריכה להיות מנותבת לתיקון. והדברים ארוכים.

שבירת הכלים בעולם התווה מכונה בקבלה גם "מיתת המלכים" (וזהו הפירוש הפנימי למיתת מלכי אדום הכתובה בתורה, "וימלוך... וימת"). בעולם התווה, כל ספירה שיוצאת ומתחילה להתגלות רוצה 'לתפוס את כל הבמה', כמו מלך שמתנשא לאמר "אני אמלוך", אני לבדי, ללא יכולת 'התכללות'.

לענייננו, תכונות הגבורה והכעס, גובה הלב והתקיפות שאינה מוכנה להתפשר – כל מה שאנו מוצאים בשכם במידה גדושה עד כדי פורענות – כל אלו נובעים מאותה תכונה של תווה שאינה מוכנה לוותר על הבלעדיות. אמנם, גם התכונה הזו סופה להתקן ולהתכלל בקדושה, כאשר מלך ישראל יהיה שליח לומר את דבר ה' "אני אמלוך". וזהו שרמזו בספרים: שכם – ראשי תבות "שם כבוד מלכותו".

עריכה: יוסף פלאי

כב. ראה למשל בשיעורי מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א בספר חסדי דוד הנאמנים חלק ה.
כג. גם מעשה שמעון ולוי מבטא עוצמה רבה; בפשטות זוהי נקמה היוצאת מגדרי הענישה הרגילים.

שירת שכם

”אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה עִיר שְׁכָם כְּתָר תּוֹרָה”

כך כתב אהובנו ר' הלל ליברמן הי"ד בשיר הנפלא שחיבר לכבוד יוסף הצדיק ועיה"ק שכם תובב"א.

על השיר כתב ר' הלל: "שיר זה בא לעורר את לבך אחי אהובי, שתדע על מה אנו חיים ולשם מה נתן לך מלך החפץ בחיים חיים. שכם היא נחלת השכינה בארץ ישראל. אהבת שכם כמעט ונשתכחה מלבנו על כן על צוארנו נרדפנו".

לקראת שנת התשע להרצחו של ר' הלל (יום הזכרון בתאריך ח' בתשרי) - עמלו כמה

מחבריו ומוקירי זכרו על הוצאת השיר בצורה נאה ונעימה לאוזן בדיסק הנקרא "שירת שכם - ניגונים לכבוד יוסף הצדיק".

בדיסק המושקע נמצאים עוד עשרה שירים, בסגנונות מוזיקליים שונים, וכולם סביב עניינו של יוסף הצדיק והעיר שכם. יישר כוחם של כל העמלים במלאכת הקודש אשר הוציאו מתחת ידם דבר נאה ומתוקן. יהי רצון שהשירים יעוררו את לבבות ישראל ויוסיפו נדבך של חיבור אל יוסף הצדיק ואל שדה נחלתו.

לפרטים והזמנות: 02-9400417, 052-7710520.

Afterwards, we began racing preparations to open the school year in Elul in the new building. At the last minute, we decided to construct a temporary dining room and kitchen on its ground floor, and are now making additional efforts to move the yeshiva's offices as well.

We are planning, G-d willing, to build a new dormitory to replace the old run-down caravans. Construction blueprints already exist, and we hope to raise the necessary funds to commence work as soon as possible. Likewise, there are plans to erect a mikveh and an apartment for the Rosh Hayeshiva Rabbi Yitzchak Ginsburgh.

These things depend largely upon you, our friends and supporters.

Support for Avrechim

Thank G-d, the students are constantly getting married and building families. In order to enable qualified students to dedicate themselves to learning and thus contribute to the entire beit midrash, we are making great efforts to provide them with a minimal stipend. The allocations from the Ministry of Religions do not suffice, so we turn to the yeshiva's friends to merit this mitzvah, a monthly contribution expressly for this purpose. Your donation means an avrech's upkeep in the yeshiva!

The Halakha teaches us:

"...and one who cannot learn (Torah) himself because he does not know at all how, or because of his temporal (business) affairs, should provide for others who do learn, and that is considered like learning himself."

(Tur, Orach Chayim 246)

For each avrech, we need NIS 1,000 each month (in addition to the amount received from the Ministry of Religions). Of course, smaller contributions are also welcome, and these will be combined with others.

For details, please contact our offices.

Towards the new year, Yeshivat Od Yosef Chai sends its heartfelt wishes to you and yours for a sweet year of health & happiness, of Torah and redemption for the entire Jewish People!

Yeshiva News

With the new school year's beginning, we would like to share with you, our friends and supporters, a little bit of what is going on here at Od Yosef Chai.

New Building's Dedication

On the 3rd of Sivan, 5769, we (finally!) dedicated the yeshiva's new building in the presence of rabbis, public dignitaries, and hundreds of guests. A group of supporters from abroad headed by Binyamin Ze'ev Landa arrived for the event. Through his generous contribution, Mr. Landa dedicated the building, Beit Yehoshua, to the memory of his father Rabbi Yehoshua Baruch Landa ZT"l.

Deputy Minister Rabbi Meir Porush and Shomron Regional Council Chairman Gershon Masika, both of whom actively help Od Yosef Chai, attached the mezuzah to the edifice.

A representative of the Lieberman family uncovered the sign dedicating the beit midrash, Heichal Hillel Eliyahu, in memory of yeshiva student Rabbi Hillel Eliyahu Lieberman, HY"D.

Rabbi Daniel Moskowitz uncovered the dedication sign of the classrooms, donated by his parents Dr. & Mrs. Irving Moskowitz.

Rabbi Porush's address brought our sages' words from the midrash, "Why does Hashem love the righteous? Because they did not achieve their status by inheritance, nor by family, but they themselves volunteered to love Hashem." Rabbi Porush added, "Likewise the students and faculty of Yeshivat Od Yosef Chai, and the entire community of Yitzhar in the Shomron, did not become whom they are by virtue of their families, but they themselves volunteered to serve Hashem by love, as the midrash says. By merit of that love for Hashem, for Torah, and for Eretz Yisrael, Hashem loves them.

As a memento from the event, we prepared a short film (in Hebrew and in English) and a slide-show. Both can be seen on the internet, as well as a presentation shown at the event itself. You can request a link by e-mail at the following address: [HYPERLINK "mailto:misrad@odyosefchai.org.il" misrad@odyosefchai.org.il](mailto:misrad@odyosefchai.org.il).

The Move to the New Building and Future Plans

Even after its dedication, the move to the new building was held up because of a lack of electricity. Politics caused the delay, since the electric hook-up depends on approval of construction plans, which in turn depend on the signature of Defense Minister Ehud Barak, who unfortunately opposes Jewish settlement in Shomron.

In the end, we decided to hook up the building independently, at our own expense of tens of thousands of shekalim! However, we're glad to be making progress, even without government help.